

מסדר כנפיים



הצלמת החובבת שנוסעת בעקבותיהם מאות קילומטרים, המהנדס שחוקר אותם מילדות והאנשים שיוצאים לטבע כדי לנטר את פעילותם
● **חזיון הפרפרים שפקד את שמי ישראל בפורים הוציא החוצה לא מעט משוגעים לדבר שמתמוגגים מהחרקים בעלי הכנף לאורך כל השנה**

קריין ספינגולד



ב סוף השבוע הפוריים והאביבי שעבר עלינו זה עתה, המונים יצאו לטיולים בטבע ופגשו בו "מתקפה" של כמיליארד פריים שהגיעו למחוזותינו מחצי הארץ, בעיקר מסעודיה ומכווית, בדרכם לאירופה. חוץ מעשרות אלפי המטיילים, שצפו בחזיון המופלא, יש לא מעט אנשים שעוקבים אחרי בעלי הכנף היפהפיים לאורך כל השנה, ומתרגשים מאוד מתופעה כזו של נדידה המונית, שמתרחשת כאן בערך רק אחת לחמש שנים.

"הפרפרים הם היצורים הכי יפים, עדינים ולא מזיקים שיש", קובעת לימור גפן מתל אביב, סייעת בגן עירוני וצלמת טבע בזמנה הפנוי. "עולם הפרפרים הוא מאוד שברירי, ולחלק מהפרפרים יש גם זחלים מאוד יפים. אני יכולה לנסוע באותו שבוע לאילת כדי לחפש את הכח ליל ההרנוג, ולחרמון כדי לחפש את נימית פית הפנינים. אני עושה קילומטרים של מים בגלל הפרפרים, ואת כל הסיפורים האלה אני מביאה לילדים בגן. הם מאוד מתרגשים מהם. הם גם יודעים שכשהם יוצאים לטבע עם המשפחה או עם חברים, ורואים פרפר או חרק, הם מיד מצלמים לי אותו".

גפן אהבה פרפרים מאז ומתמיד, אולם לפני כשנתיים, בזמן שאמה גססה ממחלה, היא החלה להראות לה תצלומים של פרפרים שצילמה, מה שלדבי ריה סייע לאמה בהתמודדות עם המחלה. לאחר שנפטרה, היא קיבלה במתנה 20 אלף שקלים מאחיה, שהורה לה לרכוש ציוד צילום מקצועי ולצאת לטבע. "בשנה האחרונה התמקצתי יותר והתחלתי ממש לחפש אותם", היא ממשיכה. "בשבת האחרונה, למשל, לקחתי את הבת שלי להפנינג בשדה בוקר, והלכתי לטייל בערוץ במשך חמש שעות לכד וצילמתי פרפר שתמיד חלמתי לצלם. התרגשתי מאוד כשהצלחתי".

כמו לאביו, איש הטלויזיה המנוח מוטי קירשנבאום, גם לנועם קירשנבאום, מור ציא לאור של מדריכי כיס בנושאי בעלי חיים וצמחים, יש חיבה עזה לטבע. ואחת מאהבותיהם הפרפרים. "הפרפרים מאוד צבעוניים. הכוונה לפרפרים היום, יש להם מעוף יפה וקליל ויש בקרבם עונתיות מאוד גבוהה", הוא מסביר. "יש כאלה שמעופפים אצלנו רק חודש בשנה, או אם פספסת אותם במרץ, את צריכה לחכות למרץ הבא. יש פרפרים שרואים יותר בחורף, כאלה שרואים יותר בקיץ, כאלה שמגיעים אלינו בנדידה מהדרום וכאלה שמזדמנים אלינו מאפריקה. בשנתיים האחרונות היו לנו שלושה מינים מאפריקה כאן, וזה מוסיף תמיד התרגשות, כשמגיע משהו שאנחנו לא כל כך מכירים או שלא ראינו או שהוא נדיר מאוד. ישנו גם הקשר שלהם לצמחים, שהזחלים שלהם ניזונים מהם. יש מינים שהם לא בררניים ואוכלים כמעט הכל, ויש פרפרים שאוכלים רק סוג אחד של צמח.

יפתח מזר, חבר אגודת חובבי הפרפרים:
"יש לי מסלול קבוע לניטור פרפרים שאותו אני מבקר אחת לשבוע. המסלול מחולק לקטעים של 50 מטר, ואני מדווח באפליקציה איזה פרפרים ראיתי וכמה. כקהילה אנחנו נבגשים אחת לכמה חודשים כדי לשמוע ולשתף"

ואם אין את הצמח הזה, או אין בסביבה גם את הפרפר, ואם לא נשמור על הצמח הזה בארץ עם אוכלוסייה בריאה, גם הפרפר ייעלם".

מתקפת הפרפרים בחג האחרון ריגשה מאוד את קירשנבאום. "עשיתי כמה ספירות וכמה סרטונים", הוא מספר בהתלהבות. "קשה לעשות סרטונים שלהם כי הם לא נעים בגוש אחד, כמו למשל שקנאים שעפים יחד. הם קטנים, הם עפים מהר ואינם צמודים אחד לשני. בדרך כלל קשה להמחיש את הנדידה הזו בסרטונים, אבל דווקא הפעם הצלחתי לא רע. ידענו שהם אמורים להגיע בגלל הדיווחים שהיו בחצי האי ערב על נדידה של כמויות לכיווננו, פשוט לא ידענו באיזה יום. ברביעי בבוקר הייתי בגליל המערבי וראיתי אותם שם, בחמישי הייתי בגלבוע, בשישי הייתי ברמות מנשה, וראיתי גם הרבה מהם באזור הבית שלי במכמורת. אבל מעכשיו זה ילך וירד מפני שמזג האוויר משתנה".

פלא אמיתי

בתחילת שנות ה-80 הוקמה אגודת חובבי הפרפרים בישראל, שמטרתה הן ללמוד, לחקור ולשמר את פרפרי ארץ ישראל ולעודד מודעות בציבור לעולמם של הפרפרים, על הביולוגיה הייחודית שלהם, ולבתי הגידול שבהם ניתן לראותם. "התופעה של הפרפרים שטפה בחג וגם כמה ימים קודם לכן, אבל מה שמעניין בעיניי זה שאנשים בכל הגילים ומכל קצוות הארץ החלו לרווח לנו וניסו למצוא כמה שיותר דרכים כדי להעביר את המידע הלאה", מספרת לאה בנימיני מבית אריה, מנהלת התקציב של תוכנית ניטור הפרפרים הלאומית, שעובדת בשיתוף האגודה, ואשתו של חוקר הפרפרים דובי בנימיני. "קיבלנו דיווחים ממרגלות החרמון ועד קיבוץ בארי בנגב בעצם מה שקרה זה שאנשים מסרו מידע באופן ספונטני, מה שנקרא 'מדע אזרחי', דבר שהפך בזמן האחרון לסוג של טרנד. זה אומר שכל אחד בעצם יכול לעזור לחוקרים, שמן הסתם אינם יכולים להגיע לכל מקום. לאנשים אומנם לא היה

את פרוטוקול הניטור שלנו והם לא ידעו איך בדיוק לספור, אז הסברנו למי ששאל שצריך לעמוד במקום מסוים, בטווח מסוים, לספור במשך דקה או חמש דקות, לפי המהירות, כמה פרפרים עוברים, ואז אפשר לעשות הכפלות ולדעת".

בימים אלה, מספרת בנימיני, מנסה אגודת חובבי הפרפרים להגדיל את מספר קהילות הניטור בארץ, שנכון להיום עומדות על שש. "אנשים שנמציאים בקהילות האלה הולכים במסלול קבוע של 300-500 מטרים, כל אחד ליד הבית שלו באיזו חלקת טבע קטנה, עם הטלפון שלהם או עם דף, ורושמים איזה פרפרים הם רואים בכל קטע", היא מסבירה. "כל הנתונים האלה מצטברים למאגר של מערכת ארצית, ויש לנו חוקר שמקבל את הנתונים ורואה את השינויים לאורך השנים במצב הפרפרים. הפרפרים הם

סמנים אקולוגיים – הם יכולים להגיד לנו מה מצב איכות הסביבה, האם השתנו הטמפרטורות, האם יש זיהום, ואנחנו יכולים להסיק מזה כל מיני מסקנות".

לדבריה, לסיור החשיפה של פרויקט המדע האזרחי החדש של ניטור הפרפרים מטעם האגודה, שהתקיים בשבת האחרונה במועצה אזורית גזר, הגיעו כ-300 איש. "שם גם חשפנו אותם לעוד פרויקט גדול שאנחנו עושים לראשונה, והמטרה שלו היא שלאובי טבע שלא רוצים להתחייב למשהו שהם צריכים לעשות פעמיים בחודש – שזו תוכנית הניטור – תהיה אפשרות לעשות משהו חדש פעמיים", היא מספרת. "זה נקרא 'ספירת הפרפרים הגדולה' וזה יקרה במשך שבוע בחול המועד פסח, ובמשך שבוע נוסף, כשכבר חוזרים ללימודים, כדי שגם בתי ספר וגנים יוכלו להשתתף. במסגרת הפרויקט,



הפרפרים ומנטר בקהילת הניטור מגי' דו. "יש לי מסלול קבוע לניטור פרפ' רים על יד הקיבוץ, שאותו אני מבקר אחת לשבועיים. המסלול מחולק לק' טעים של 50 מטר כל אחד, ואני מד' ווח באפליקציה שקיימת לצורך העניין איזה פרפרים ראיתי וכמה. כקהילה, אנחנו נפגשים אחת לכמה חודשים כדי לשמוע ולשתף מה ראינו, על מה התל' בטנו ומה מעניין, אז יש פה גם איזשהו חברותא שמתעניינת באותו הנושא וזה מאוד נחמד. יש גם את הרמה הארצית, שאותה מרכזת טל מלכונא מהאגודה, כך שאתה גם מרגיש שותף בפרויקט ברמה הזאת, ומכיוון שמדווחים מה קורה לעולם, אז אתה שותף גם ב' רויקט בינלאומי לניטור פרפרים, שזה חלק שמאוד מוסיף".

מה ריגש אותך בזמן האחרון? "האזור של רמות מנשה, שנמצא בתחום של קהילת מגירו, היה עד השנה האזור העיקרי שבו הופיע צמריר הקרד, פרפר נדיר שמאמינים שהולך ונעלם. ורוקא השנה, האזור שבו הוא הופיע יותר מכל האזורים האחרים ובצורה מפתיעה, הוא אזור ירושלים. מצאו אותו בפארק ליד הקסטל. אז קצת ירדנו מהכותרות, כי עד עכשיו קהילה שלנו הייתה המובי' לה בניטור של הפרפר הזה, אבל מובן שהתרגשנו יחד איתם".

סופי עטרה מקיבוץ כפר רופין משי' תייכת לקהילת עמק המעינות של האגודה, והיא מנטרת עם יאיר, נכדה בן ה'8 של חברתה: "כשהתגבשה קהילת המנטרים של עמק המעינות, הצטרפ' תי מהמקום של מדריכת טיולים. כמו שאני מכירה את הציפורים ואת הפרחים והעצים, רציתי להכיר גם את הפרפרים. בנוסף, רציתי להיות שותפה לפרויקט מבחינת תהליך ההכרה, כדי להעביר את הידע הלאה. החברה שהצטרפה איתי לא יכלה להמשיך מסיבותיה שלה, אבל כל הזמן סיפרה לי שהנכד שלה מאוד מתעניין בנושא. כך קרה שהוא הצטרף אלי, וממש מוצאים חן בעיניי הפתיחות שלו והרצון שלו ללמוד ולהבין את העור' לם הזה. אנחנו נפגשים אחת לשבוע או שבועיים - זה תלוי במוזג האוויר, כיוון שמנטרים רק כשיש שמש - ויוצאים אל השטח. יש בינינו חלוקת תפקידים: יאיר אחראי על האפליקציה שבעזרתה מדווחים, ויחד אנחנו מחפשים את הפ' רפרים ומוזהים אותם. לפעמים אנחנו חלוקים בדעותינו, ואז אנחנו מסתכלים במגדיר ומחליטים מה ראינו".

נתקלתם בתופעה מעניינת לאחרונה?

"פגשנו פרפר מסוג זנב סנונית והת' לבטנו באיזה סוג מדובר, כי יש שלוש שה מינים שלו, ולא הזדמן לנו לצלם כי הוא ברח כל הזמן. בסופו של דבר העלינו בקבוצת הוואטסאפ שלנו בקשה לזיהוי והתפתח דיון - האם זה זנב סנונית המ' כבים או זנב סנונית רגיל. מה שמצא חן בעיניי זה שכמו שלי ולו יש דיונים סביב הנושאים האלה, גרמנו לדיון כזה גם בקרב כל הקבוצה".

חיים ולמה הם נותנים השראה כל כך גדיר' לה למשוררים ולמלחינים - אלא גם איך הם עפים. אני מסתכל על פרפר הרבה פעמים גם כמהנרס ואני רואה אותו כמ' עין פלא אמיתי של הטבע - פרפר קטן ששוקל עשירית גרם יכול לעשות כל כך הרבה דברים. מספיק רק לחשוב על הכנ' פיים האלה, שעושות מיליוני פעמים כדי להגיע מפה ועד קפריסין. איך המנוע הזה עובד? מאיפה יש לו דלק לעוף שעות על גבי שעות מעל האוקיינוס? אין לו תחנת תדלוק והוא צריך להסתדר עם האנרגיה שיש לו. זו מכונה מאוד יעילה".

בעזרת השמש

"אני אוהב את כל מה שיש בטבע והפרפרים הם חלק ממנו", אומר יפתח מזר מקיבוץ גלעד, חבר אגודת חובבי

אגודת חובבי הפרפרים בארץ. "למרות שהיה לי אוסף של כמה פרטים ששיפרתי, הקטע שלי לא היה להרוג אותם ולעשות סריות. הפרפר כל כך יפה שחבל לעשות את זה. באותה תקופה, 1950, לא היה לי ממי ללמוד. לא הייתה ספרות בישראל בנושא, ולכן ההורים שלי עזרו לי ברי' כישת הספר הראשון שהזמנתי מאנגליה. היום כולו בלוי ומרופט מרוב כל הפעמים שקראתי ודפדפתי בו, וידעתי אותו בעל פה. למרות שהיה לי ציון מצוין בבגרות בכיולוגיה, כשהייתי צריך להחליט מה אני עושה בחיים שלי, החלטתי ללמוד הנדסה, נעשיתי מהנרס מכונות ועשי' תי תואר שני בהנדסה אווירונאוטית, וזה השתלב היטב עם המטוסים והפרפ' רים. גם כמהנרס עניינה אותי התעופה של הפרפר, כי רציתי להבין לא רק למה הפרפרים יפים, למה הם נמשכים לפר'

כל אחד ילך לטבע הפתוח הקרוב אליו, ובמשך 15 דקות יסתכל סביבו וירשום איזה פרפרים הוא רואה. יש דפים שא' פשר להוריד מהרשת שמסבירים איזה פרפרים אתה אמור לראות בתקופה הזו".

מה החיבור האישי שלך לנושא?

"ברגע שהכרתי את דובי, שהעולם שלו הוא עולם של פרפרים, אם אני רוצה ואם לא, אני חלק מזה, וכך גם הילדים שלנו, שגדלו ונשמו את זה ועזרו לנו במשך הש' נים למצוא ביצים וחללים. יש לנו גם פר' פרים שרובי גילה, שקרויים על שם כל בני המשפחה. בשנים האחרונות אני מלי' מדת את הנושא וחושפת אותו בגני ילדים ומעלה את התודעה, כך שהפכתי בעצמי למין שליחה של הפרפרים".

"אני זוכר שכבר בגיל 9 הפרפרים ריתקו אותי והתחלתי לאסוף ולחקור אותם", מספר בעלה, שמכהן גם כיו"ר

אמקט הפרפר הישראלי עפים לשטח

צילומים: דוד כהן, פלאש 90, לאה בנימיני, עופר עגוב

חוקר הפרפרים דוני בנימיני: "מספיק רק לחשוב על הכנפיים האלה, שעושות מיליוני פעמים כדי להגיע מפה ועד קפריסין. איך המנוע הזה עובד? מאיפה יש לו דלק לעוף שעות על גבי שעות מעל האוקיינוס בלי תחנת תדלוק בדרך. זו מכונה מאוד יעילה"